

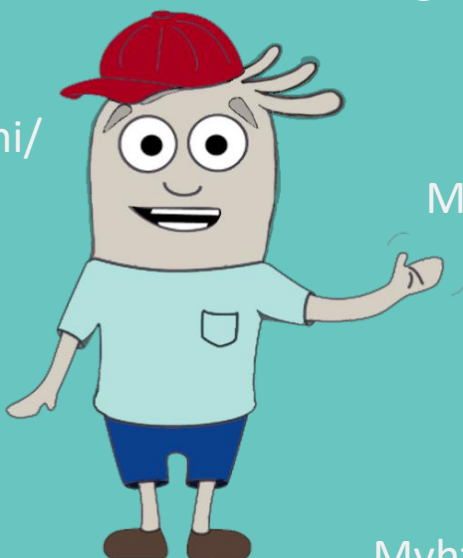
OÐÐASAT

Aviisa skuvlamánáid birra geat vavddadit/gahkket

Manne muhtumat
vavddadit/gahkket?

Mii lea
vavddadeapmi/
gahkkan?

Mii veahkeha?

Maid
dahká
logopeda?

Myhta vai
fáktá?

Beakkálmasat
geat vavddadit/
gahkket!

Quiz

Buorit rávvagat!

Mii lea vavddadeapmi/gahkkan?

Maid mearkkaša vavddadeapmi/gahkkan?

Vavddadeapmi/gahkkan mearkkaša ahte hállan/hupman lea veahá earálágan. Muhtomin bohtet sánit ja jietnadagat mánngga geardde, ja muhtomin bisána áibbas. Dalle lea juste dego jietna livččii darvában čoddagii.

Olbmot sáhttet vásihit vavddadeami/gahkkama iešguđet ládje ja vavddadeapmi/gahkkan aullo maid iešguđet ládje olbmos olbmui.

Manne muhtumat vavddadit/gahkket?

Mánngasat leat riegádan vavddademiin/gahkkamiin. Dávjá leat vavddadeami/gahkkan árben váhnemiin, geat fas leat árben dan sin váhnemiin.

Árbet mearkkaša ahte leat ožžon juoidá muhtumis. Olbmot ja eallit leat dakkárat geat árbejit hápmái ja persovnnalašvuhtii guoskevaš iešvuođaid váhnemiin.

Don soaittát árben eatnát alit čalmmiid? Dahje áhčát vuoktaivnni?

Fuomáš! Ii leat nu ahte buohkat geat «árbejit» vavddadeami, vavddadišgohtet!

Mii dáhpáhuvvá vuoiŋnamaččain?

Vuoiŋnamaččain leat mánnga duhát sierra vuoiŋnašluotta mat sáddejit dieđuid vuoiŋnamaččaid iešguđetge osiid gaskka.

Dutkit leat fuobmán ahte mánngasiin geat vavddadit, leat luottat mat mohkkasit sajiide gosa eai galggaše, dahje dain leat ráiggit mat dahket ahte vuoiŋšdieđut bisánastet veahá.

Dihtetgo?

Muhtumat čiehkagohtet ahte vavddadit dainna lágiin ahte lonuhit sániid maida navdet darvánit.

Hei, mun lean Piera!

Mun loavttán bures skuvllas ja mus lea buorre dilli mu luohkás.

Astoáiggis čuojahan saksofona, čievččan spáppa ja lean ustibiiguin ovttas.

Mun lean vavddadan/gahkkan dan rájes go hálla-/hupmagohten.

Vavddadeapmi/gahkkan rievidada

- Mu mielas mu vavddadeapmi/gahkkan rievddada oalle ollu. Muhtomin vavddadan/gahkan hui unnán, erenoamážit iežan buoremus ustibiiguin. Eará háviid mun jur nagodan dadjat iešguđetlágan sániid. Dát earduda mu ja de mun sáhtán muhtomin oažžut earáid hállat/hupmat mu ovddas. Mun sáhtán dávjá ballat muitaleames iežan nama. Danne lea muhtomin maid váttis váldit oktavuođa olbmuiguin geaid in dovdda.

Hástalusat skuvlaárgabeaivvis

- Hástalusat mat bohtet vavddadeamis/gahkkamis, leat lohkat jitnosit dahje hállat/hupmat go mun vavddadan/gahkan. De mun nohkkon áimmus ja ražan vel eambo ja gurren iežan oalat áimmu dáfus.

Lea maid váttis dadjat iežan nama ja dan fuomášan erenoamážit jus bohtet ođđa oahpaheaddjit dahje sadjásaččat.

Oahpaheaddjit geat dovdet mu, áddejit/ipmirdit go ražan ja de sii dadjet mu nama mu ovddas.

Namma: Piera

Ahki: 10 jahkásaš

Ceahkki: 4. ceahkki

Leat go muhtun ovdamunit go vavddada/gahkká?

- li oktage! Leat gusto, go beasan olggos skuvladiimmuin bargat iešguđetlágan bargguid logopedain ovttas.

Oahpahedjiin ferte leat diehtu

- Sii berrejit diehtit juoidá vavddadeami/gahkkama birra vai ipmirdit/áddet mii sáhtta leat váttis ja mii sáhtta veahkehit.

Dieđut eará ohppiide

Čakčat mitalii Piera ovttas logopedain iežas luohkkái mii vavddadeapmi/gahkkan lea ja movt dat sáhtta vásihuvvot.

- Lei buorre mitalit luohkkái vavddadeami/gahkkama birra, go de sii dihtet eambo das mii vavddadeapmi/gahkkan lea, ja ahte dasa gii vavddada/gahkká, ii leat álo nu álki hállat/hupmat.

Heiveheapmi skuvllas

Piera vásiha ahte heiveheapmi skuvlaárgabeaivvis veahkeha ja addá rávvagiid earáide.

- Sii galggašedje hupmat ráfálaččat, go dalle mun maid human ráfálaččat ja de láven vavddadit/gahkat unnit. Lea maddái vuogas ahte in dárbbáš nu ollu lohkat jitnosit go ražan hui ollu. Sii berrejit maddái váruhit vai earát eai givssit du.

Oahpaheaddjit berrejit diehtit juoidá vavddadeami/gahkkama birra vai áddejit/ipmirdit mii sáhtta leat váttis ja mii sáhtta veahkehit.

Mii veahkeha?

- Munnje veahkeha bisánit ja álgit ođđasit go vavddadan/gahkan.

Veahkeha maddái jus muhtun dadjá mu nama mu ovddas go dainna bártidan erenoamážit, dahje jus sii hupmet/hállet jaskadit vai mun maid

hálan/human jaskadit. Mun šattan oadjebasat ja jaskkoda jus sii geaiguin mun hálan/human, vuignet sisa muinna ovttas go ferten bisánit geassit vuoinjahaga.

Mii ii veahket?

li veahket geahččalit garrasit dahje bágget, dahje ahte olbmot geaiguin mun hálan/human, hoahpuhit mu.

Dáppe mun orun!

Dihitet go?

Lea dábálaš eanet vavddadit/gahkkat go dadjá muhtun sániid go earáid, omd. iežas nama.

Fáktá

Leat sullii 70 miljovna olbmo geat vavddadit/gahkket. Dat vástida 1 % buohkain miehtá máilmmi.

1%

50 duhát!

Norggas leat sullii 50 000 olbmo geat vavddadit/gahkket.

Juohke nieidda nammii gii vavddada/gahkká, leat njeallje bártni/gándda geat dahket dan seamma. Dat mearkkaša ahte leat oalle ollu eanet bártnit/gánddat go nieiddat geat vavddadit/gahkket.

Eatnašat geat vavddadit/gahkket, álget vavddadit/gahkkat go álget mánáidgárdái. Moattis álget vavddadit/gahkkat rávesolmmožin.

Leat ollu dovddus olbmot geat leat vavddadan/gahkkan dahje ain vavddadit/gahkket. Dovddus ovdamearka lea USA presideanta Joe Biden.

Dihtet go?

Lea oalle dábálaš ahte ii vavddat/gahkká go lávlu.

Mii cuvket myhtaid!

1 Sii geat vavddadit/gahkket, leat jierrásat. Sii eai livčče vavddadan/gahkkan jus eai livčče leamaš jierrásat.

BOASTUT!

Sii geat vavddadit/gahkket, eai vavddat/gahkká dan dihte go leat jierráseappot go earát. Muhto muhtun dilálašvuodain sáhttá jierásmuvvat vavddadeami/gahkkama geažil. Dalle lea oalle dábálaš álgit veahá eanet vavddadit/gahkkat.

2 Sii geat vavddadit/gahkket, sáhttet heaitit vavddadeames/gahkkamis jus hállat/hupmet veahá njozebut.

BOASTUT!

Jođánis hállan/hupman ii leat sivvan dasa ahte vavddada/gahkká. Sáhttá veahkehit hállat/hupmat njozebut, muhto dat gal lea duodai oalle váttis.

3 Lea juoga boastut njálmmis dahje čoddagis sis geat vavddadit/gahkket.

BOASTUT!

Buot doaibmá nugo galgá 😊

4 Sii geat vavddadit/gahkket, leat gahččan ja nordadan oaivvi.

Na...

Ná sáhttá geavvat, muhto ii leat nu dábálaš mánáide. Eatnasat leat árben dan soapmásis bearrašis. Máttarmáttaráhkku soittii vavddadit/gahkkat?

Emily Blunt
neavttár

Gonagas Georg VI
Stuorra Británnia ovddeš gonagas

Tiger Woods
golspealli

Samuel L. Jackson
neavttár

Leat ollu beakkálmaset ja
dovddus olbmot geat
vavddadit/gahkket dahje leat
vavddadan/gahkkan.

Elon Musk
Tesla-gründer

Ed Sheeran
artista

Aurora
artista

Beakkálmaset!

Jens Stoltenberg
NATO-hoavda ja ovddeš stáhtaministtar

Kendrick Lamar
ráppár

James Rodriguez
spábbačiekči

Elvis
artista

Maid dahká logopeda?

Mii dáhpáhuvvá logopedadiimmus?

Mánja vuogi movt loaktit vavddademiin/gahkkamiin

Logopedadiimmus bargá logopeda ovtas ohppiin gii vavddada/gahkká. Ovtas geahččaleaba gávdnat vugiid movt loaktit buorebut vavddademiin/gahkkamiin. Dat sáhtta mearkkašit mánja iešguđetlágan ášši.

Muhtumiidda mearkkaša ahte vavddada/gahkká ollu unnit, earáide fas mearkkaša vavddadit/gahkkat veaháš unnit dahje veaháš álkibut. Muhtumiidda mearkkaša ahte lea duhtavaš iežainis ja lea «ustit» iežas vavddademiin/gahkkamiin.

Maid earát jurddašit mu vavddadeami/gahkkama birra?

Muhtumat sáhttet leat veahá fuolas das maid earát jurddašit sin birra go sii vavddadit/gahkket. Dát sáhtta maiddái leat juoga mainna bargá. Ovdamearkka dihte sáhtta čadahit geahččalemiid vai oázžu eanet dieđuid áššiid birra maid ii dieđe.

Muhtun logopedat vavddadit/gahkket maiddái ieža!

Dihitet go?

Govvaráidu!

Franky Banky

ja

Ti-Ger analogiija vavddadeami/gahkkama birra

by *Danel Rossi*

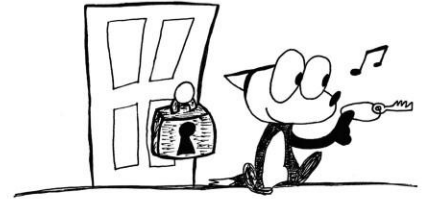
Muhto dat lea menddo gievrá ja gaiku iežas olggos. Dat boahdá fallehit du go lássejit dan sisa.

Dadjot ahte dus lea vilda tiger mii ovddasta du vavddadeami/gahkkama. Du tiger ja du vavddadeapmi/gahkkan lea juste seamma.

Mii sáhttit geahččalit lásset tigera skábe sisa...

Li ávkkut vilda tigerii jorgalat sealggi. Dat dušše gáskkesta du bahtii.

Danin jorgalat tigerii čalmmát...

Don dajat alccat,

“Tiger ii leat dieppe – AU!
Tiger ii leat dieppe – AU!”

Li ávkkut čiehkát du vavddadeami/gahkkama.

Vavddadeapmi/gahkkan lávii baldit du hállamis/hupmamis. Muhto dađistaga go tiger mearrida unnit ja unnit du badjel, de oaččut eanet kontrolla iežat ja hállama/hupmama badjel.

Lea issoras čuoččahit dan ovdii. Don cápmahalat vuosttaš háviid, muhto don it divtte dan šat stivret iežat. Veaháziid mielde guldališgoahdá tiger du eanet ja eanet. De álggát dovdat ahte dus lea eanet ja eanet kontrolla iežat eallima badjel.

Dál dus lea tiger báddegeažis ja sáhtát dainna mannat vaikko gosa. Ballu vavddadit/gahkkat lea dál hui unni.

Ja don álggát čájáhallet dan olbmuide. Don gálggat tigera báttis ja njávkkadat dan. Go don čuoččut njunnálaga elliin, de sáhttá dat šaddat du vuollásažžan.

Go don čuoččahat vavddadeapmái/gahkkamii čalmmát, de lea ollu álkit giedahallat dan go jus jorgalat dasa sealggi.

Don sáhtát vel mannat olbmuid ovdii ja vavddadit/gahkkat mieleavttus! “Hei! Háliidehpet go oaidnit mu tigera?” ja don ollet dássái gos du mielas lea áibbas ortnegis.

Buorit rávvagat!

Dá leat muhtun buorit rávvagat mat bohtet mánáin geat ieža vavddadit/gahkket. Muhto muite, dat mii veahkeha ovttá ii soaitte veahkehit nuppiid. Danin lea dehálaš ahte jearat mii veahkeha juste su gean dovddat!

Mun dárbbášan oahpaheaddji gii duostá hállat/hupmat muinna dan birra mii veahkeha ja mii ii.

Ii ávkkut mu bivdit muitit vuoignat dahje hupmat njozet. Dat duođai sáhtá veaháš suhtadit mu...

Divtte mu hállat/hupmat gárvvisin!

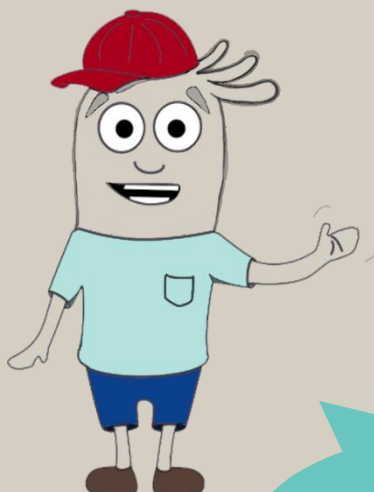
Lea deháleabbo guldalit maid mun dajan go movt mun dajan dan.

In liiko go muhtun áđđestallá mu. De munnje šaddá váivi.

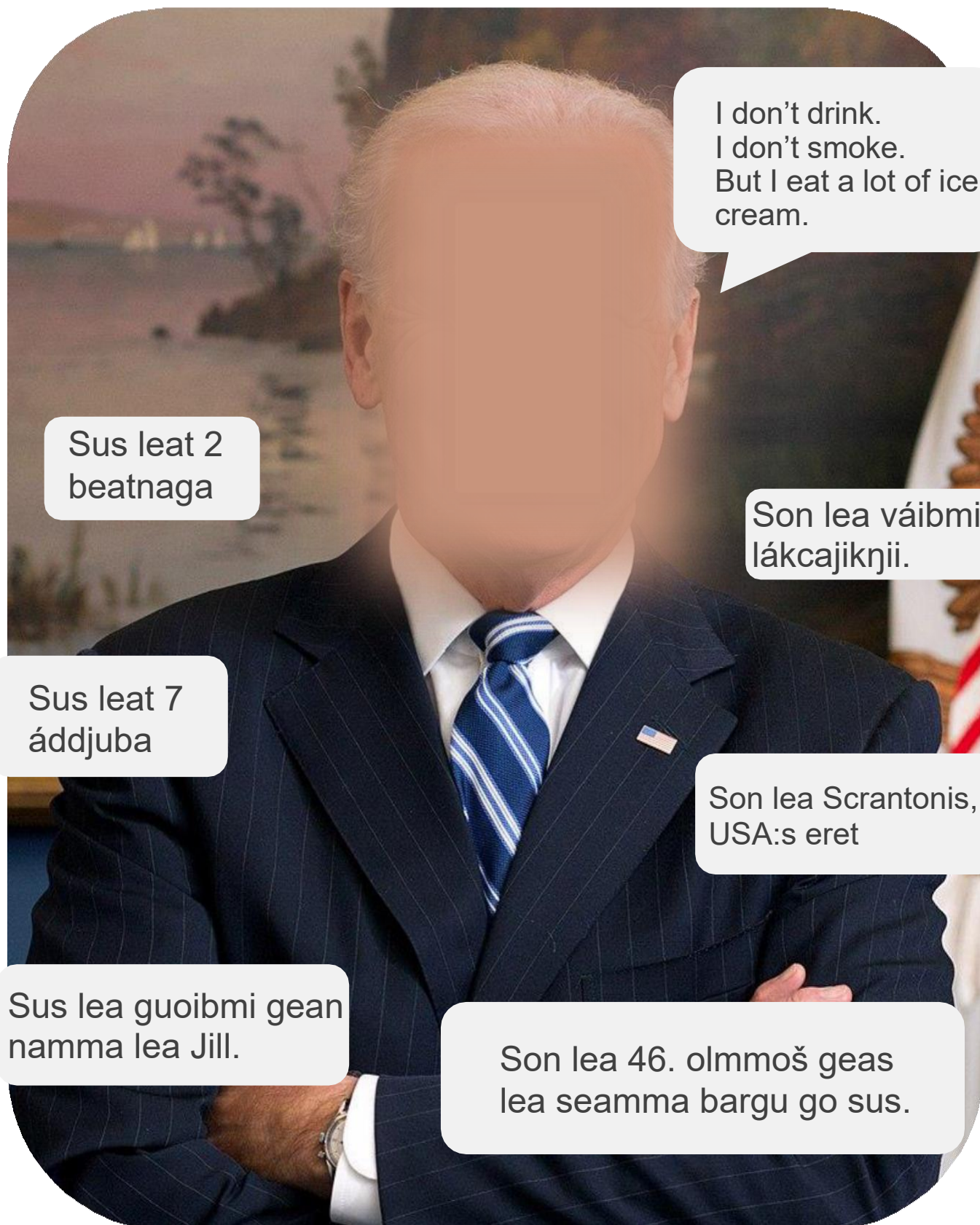
Muhtomin lea váttis ollet vástidit. Atte munnje áiggi vástidit!

Ale válbme mu cealkagiid. Don oaivildat buori, muhto sáhtát jearrat mus lea go mu mielas ortnegis.

Go mun galggan ovdanbuktit, de láven muhtomin sakka ballat dassáži šaddá mu vuorru. Soaitá veahkehit jus mun beasan leat vuosttaš dahje beasan dahkat dan unnit joavkku ovddas.

Árvit gii dá lea?

I don't drink.
I don't smoke.
But I eat a lot of ice
cream.

Sus leat 2
beatnaga

Son lea váibmil
lákcajikhii.

Sus leat 7
áddjuba

Son lea Scrantonis,
USA:s eret

Sus lea guoibmi gean
namma lea Jill.

Son lea 46. olmmoš geas
lea seamma bargu go sus.

Geahččal vavddadit/gahkat!

Orru leame buorre jurdda gávdnat eará sániid go daid maiguin vavddada/gahkká, muhto lea go duođai nu?

Geahččal mat ieš!

Govahala ahte don leat áibbas okto meahcis. Lea buolaš ja jávrrit leat jikŋon. Fáhkkestaga fuobmát ealgga mii lea doddjon jikŋii jávrái guovllus man namma lea Čáhppesjeaggi. Ealga ii beasa gáddái, ja don viegat jávregáddái, rokkastat telefonna ja riŋget buollindoaimmahakii.

Váttisvuolta dál lea ahte don **vavddadat/gahkat**. Ja don DIEDÁT ahte don boadát vavddadit/gahkat go galggat dadjat sániid *ealga, jiekŋa, jávri ja Čáhppesjeaggi*.

- 110, dá lea buollindoaimmahat. Mii lea heahdedilli?

Maid don dajat?!

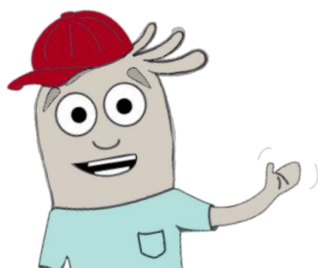
Sáhtta leat oalle hušša ja váttis gávdnat ođđa sániid. Mii livččii dáhpáhuvvan jus don baicca livččet válljen vavddadit/gahkat?

Dihtet
go?

Go hállá/hupmá eará jienain dahje suopmaniin go iežas, de vavddada/gahkká unnit. Ja go vuoiŋnamaččat hárvánit dan ođđa jitnii dahje suopmanii, de álgá fas vavddadit/gahkkat.

Quiz!

- 1 Leat go eanaš gánddat/bártnit vai nieiddat geat vavddadit/gahkket?
A) Nieiddat
Á) Gánddat/bártnit
B) Ovtta mađe
- 2 Guhtemuš dáin vavddada/gahkká?
A) Norgga gonagas
Á) USA presideanta Joe Biden
B) Duiskka stáhtaministar
- 3 Gallis vavddadit/gahkket olles máilmmis?
A) 70 miljovna
Á) 30 miljovna
B) 1 miljovna
- 4 Manne olbmot vavddadit/gahkket?
A) Eatnašat geat vavddadit/gahkket leat dušše riegádan nu ja sii soitet leat árben dan
Á) Sii leat oaidnán issoras áššiid TV:s
B) Sis lea leamaš virus
- 5 Gallis vavddadit/gahkket Norggas?
A) 3 000
Á) 7 000
B) 50 000
- 6 Logopeda veahkeha mánáid geat vavddadit/gahkket. Mainna?
A) Oažžut buoret dili iežas vavddademiin/gahkkamiin
Á) Heaitit vavddadeames/gahkkamis
B) Speallat ráidalasspealu
- 7 Jurddašit go buohkat geat vavddadit/gahkket, seamma láhkai vavddadeami/gahkkama birra?
A) Eai, sii sáhttet jurddašit oalle iešguđet ládje
Á) Juo
B) Buohkat geat vavddadit/gahkket leat áibbas ovttaláganat
- 8 Lea go juoga boastut daid olbmuid njálmmiin ja čoddagiin, geat vavddadit/gahkket?
A) Juo
Á) Ii
B) Goit juobe njuokčamiin

Vástá-
dusat!

1. Á. 2. Á. 3. Á. 4. Á. 5. B. 6. Á. 7. Á. 8. Á

Govwareferánsat

Ed Sheeran: press.atlanticrecords.com

Aurora: aurora-music.com

G Georg: Matson Photo Service – <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=89423510>

Jens Stoltenberg: By U.S. Dep. of State from US -
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=77989991>

Kendrick Lamar: By Fuzheado - Own work, CC BY-SA 4.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=69577411>

Joe Biden: By The White House from Washington, DC - V011013DL-0556, Public Domain,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=24903444>

Samuel L. Jackson: Thierry Caroderivative work: FCPB, CC BY-SA 3.0
<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0>, via Wikimedia Commons

Elon Musk: Steve Jurvetson, CC BY 2.0
<https://creativecommons.org/licenses/by/2.0>, via Wikimedia Commons

James Rodriguez: Copa2014.gov.br, CC BY 3.0 BR
<https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/br/deed.en>, via Wikimedia Commons

Elvis Presley: Ollie Atkins, chief White House photographer at the time. See ARC record.,
Public domain, via Wikimedia Commons

Emily Blunt: gdcgraphics, CC BY-SA 2.0
<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0>, via Wikimedia Commons

Tiger Woods: Keith Allison from Hanover, MD, USA, CC BY-SA 2.0
<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0>, via Wikimedia Common

Ođđasat birra

Ođđasat leat oassin resursapáhkás *Vavddadeapmi/gahkkan skuvllas*. Dasa gullet mánga ávkkálaš resurssa mat gieđahallet skuvlamánáid geat vavddadit/gahkket.

Eanet dieđut, [geahča statped.no](https://geahča.statped.no).

Statped lea ráhkadan dán dárogillii ovttasbarggus Nasjonalt taleflytforumiin. Sámegeillii jorgalan: Berit Eskonsipo. Sámegeielat sisdoalu dárkkistan ja heivehan: Marit Inger Pulk ja Lone Nergård Boine. Statped, 2025.